वनच्छागः, पुं, (वनस्य छागः।) अरण्यच्छगलः। तत्पर्य्यायः। एड़कः २ शिशुवाह्यकः ३। इति त्रिकाण्डशेषः॥ (वने छाग इव।) शूकरः। इति शब्दमाला॥

वनजं, क्ली, (वने जले जायते इति। जन्+डः।) अम्बुजम्। इति मेदिनी। जे, २८॥ (यथा, रघुः। ५। ७३।

"दीर्घेष्वमी नियमिताः पटमण्डपेषु
निद्रां विहाय वनजाक्ष! वनायुदेश्याः।
वक्त्रोष्मणा मलिनयन्ति पुरोगतानि
लेह्यानि सैन्धवशिलाशकलानि वाहाः॥"

जलजाते वनोद्भवे च त्रि। यथा, रामायणे। २। ५४। ७।

"दारूणि परिभिन्नानि वनजैरुपजीविभिः॥")

वनजः, पुं, (वने जले अरण्ये वा जायते इति। जन्+डः।) मुस्तकः। इति मेदिनी। जे, २८॥ गजः। इति विश्वः॥ वनशूरणः। इति राजनिर्घण्टः॥ (तुम्बुरुफलम्। तत्पर्य्यायो यथा,—

"तुम्बुरुः सौरवः सौरो वनजः सानुजोऽन्धजः॥"

इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

वनजा, स्त्री, (वने जायते इति। जन्+डः। टाप्।) मुद्गपर्णी। इति मेदिनी। जे, २८॥ अरण्यकार्पासी। वन्योपोदकी। अश्वगन्धा। गन्धपत्रा। मिश्रेया। ऐन्द्रम्। इति राजनिर्घण्टः॥

वनजीरः, पुं, (वनोद्भवो जीरः।) वनोद्भवजीरकः। तत्पर्य्यायः। बृहत्पाली २ सूक्ष्मपत्रः ३ अरण्यजीरः ४ कणः ५। अस्य गुणाः। कटुत्वम्। शीतत्वम्। व्रणनाशित्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥

वनतिक्तः, पुं, (वनेषु वनोद्भवेषु तिक्तः।) हरीतकी। इति शब्दमाला॥

वनतिक्ता, स्त्री, (वनेषु वनोद्भवेषु मध्ये तिक्ता।) वनतिक्तिका। इति रत्नमाला॥

वनतिक्तिका, स्त्री, (वनतिक्ता+कन्। टापि अत इत्वम्।) पाठा। इत्यमरः। २। ४। ८४॥ (गुणादिकमस्याः पाठाशब्दे ज्ञेयम्॥)

वनदः, पुं, (वनं जलं ददातीति। दा+कः।) मेघः। इति शब्दमाला॥ वनदातरि, त्रि॥

वनदमनः, पुं, (वनजातो दमनः।) अरण्यदमनः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनदीपः, पुं, (वनस्य दीप इव।) वनचम्पकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनधेनुः, पुं, (वनस्य धेनुरिव।) गवयी। इति राजनिर्घण्टः॥

वनपल्लवः, पुं, (वनमिव निविड़ः पल्लवो यस्य।) शोभाञ्जनवृक्षः। इति जटाधरः॥ अरण्यजपत्रञ्च॥

वनपांशुलः, पुं, (वने पांशुलः पापिष्ठः।) व्याघ्रः। इति शब्दरत्नावली॥

वनपिप्पली, स्त्री, (वनोद्भवा पिप्पली।) वनोद्भवपिप्पली। तत्पर्य्यायः। सूक्ष्मपिप्पली २ क्षुद्रपिप्पली ३ वनकणा ४। अस्या गुणाः। कटुत्वम्। उष्णत्वम्। तीक्ष्णत्वम्। रुच्यत्वम्। दीपनत्वम्। सा आमा गुणाढ्या। शुष्का स्वल्पगुणा। इति राजनिर्घण्टः॥

वनपुष्पा, स्त्री, (वनमिव निविड़ं पुष्पं यस्याः। टाप्।) शतपुष्पा। इति राजनिर्घण्टः॥ (शतपुष्पाशब्देऽस्या विवरणं ज्ञातव्यम्॥)

वनपूरकः, पुं, (वनजातः पूरको बीजपूरकः।) वनबीजपूरकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनप्रियं, क्ली, (वनेषु वनजातेषु मध्ये प्रियम्।) त्वचम्। इति राजनिर्घण्टः॥

वनप्रियः, पुं, (वनं प्रियं यस्य।) कोकिलः। इत्यमरः। २। ५। १९॥ (यथा,—

"अयि वनप्रिय विस्मृत एव किं
बलिभुजो विघसो भवताधुना।
यदनयैव कुहूरिति विद्यया
न पततश्चरणौ धरणौ तव॥"

इत्युद्भटः॥)

अरण्यप्रियमात्रे, त्रि॥

वनबीजः, पुं, (वनस्य वनोद्भवो वा बीजो बीजपूरकः।) वनबीजपूरकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनबीजकः, पुं, (वनबीज+स्वार्थे कन्।) वनबीजपूरकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनबीजपूरकः, पुं, (वनोद्भवो बीजपूरकः।) अरण्यजातबीजपूरः। तत्पर्य्यायः। वनजः २ वनबीजकः ३ वनबीजः ४ अत्यम्ला ५ गन्धाम्ला ६ वनोद्भवा ७ देवदूती ८ पीता ९ देवदासी १० देवेष्टा ११ मातुलङ्गिका १२ पचनी १३ महाफला १४। अस्य गुणाः। अम्लत्वम्। कटुत्वम्। उष्णत्वम्। रुचिप्रदत्वम्। वातामदोषकृमिकफश्वासनाशित्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥

वनभद्रिका, स्त्री, (वने भद्रं यस्याः। ततः टापि अत इत्वम्।) भद्रबला। इति केचित्॥

वनभुक्, [ज्] पुं, (वनं भुङ्क्ते इति। वन्+भुज्+क्विप्।) ऋषभौषधम्। इति शब्दचन्द्रिका॥

वनमक्षिका, स्त्री, (वनस्य मक्षिका।) दंशः। इत्यमरः। २। ५। २७॥

वनमल्ली, स्त्री, (वनोद्भवा मल्ली।) वनोद्भवमल्लिका। इति शब्दरत्नावली॥

वनमाला, स्त्री, (वनोद्भवपुष्परचिता माला। मध्यपदलोपिसमासः।) श्रीकृष्णस्य माला। तत्स्वरूपं यथा,—

"आजानुलम्बिनी माला सर्व्वर्त्तुकुसुमोज्ज्वला।
मध्ये स्थूलकदम्बाढ्या वनमालेति कीर्त्तिता॥"

इति शब्दमाला॥

(वनपुष्पस्रक्। यथा, रघुः। ९। ५१।

"ग्रथितमौलिरसौ वनमालया
तरुपलाशसवर्णतनुच्छदः॥")

वनमालिनी, स्त्री, (वनमाली अस्त्यस्यामिति। इनिः। ङीप्।) द्वारकापुरी। इति त्रिकाण्डशेषः॥ वाराही। इति राजनिर्घण्टः॥

वनमाली, [न्] पुं, (वनमाला अस्त्यस्येति। इनिः।) श्रीकृष्णः। इत्यमरः। १। ९। २१॥ (नारायणः। यथा, प्रद्युम्नविजये। ३ अङ्के।

"कमलयामलया वनमालिनं
गिरिजया गिरिशञ्च निशा विधुम्।
सुविवृता परियोजयतो विधे-
श्चतुरता ह्यनुरूपसमागमे॥")

वनमुक्, [च्] पुं, (वनं जलं मुञ्चतीति। मुच्+क्विप्।) मेघः। इति शब्दरत्नावली॥ (जलवर्षिणि, त्रि। इति रघुः। ९। २२॥)

वनमुद्गः, पुं, (वनोद्भवो मुद्गः।) मुकुष्टकः। इत्यमरः। २। ९। १७॥ तत्पर्य्यायः। वरकः २ निगूढ़कः ३ कुलीनकः ४ खण्डी ५। इति हेमचन्द्रः। ४। २३९॥ अस्य अन्यपर्य्यायगुणौ मुकुष्टमकुष्टकशब्दयोर्द्रष्टव्यौ॥ (यथा, सुश्रुते। १। ४६।

"वनमुद्गकलायमकुष्टमसूरमर्द्दल्यचणकसतीनत्रिपुटकहरेण्वाढकीप्रभृतयो वैदलाः॥")

वनमुद्गा, स्त्री, (वनमुद्ग+टाप्।) मुद्गपर्णी। इति राजनिर्घण्टः॥

वनमूतः, पुं, मेघः। वनं जलं मूतं बद्धं अनेन वनं मुञ्चति इति वा मनीषादिः। इत्यमरटीकायां भरतकृतजीमूतशब्दव्युत्पत्तिदर्शनात्॥

वनमूर्द्धजा, स्त्री, (वनस्य मूर्द्ध्नि जायते इति। जन् डः।) वनबीजपूरकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनमोचा, स्त्री, (वनोद्भवा मोचा।) काष्ठकदली। इति राजनिर्घण्टः॥

वनरः, पुं, (वानरः। पृषोदरादित्वात् ह्रस्वे साधुः।) वानरः। इति भरतद्विरूपकोषः॥

वनराजः, पुं, (वनस्य वने वा राजा। "राजाहःसखिभ्यष्टच्।" ५। ४। ९१। इति टच्।) सिंहः। इति शब्दमाला॥ वनस्य राजा च॥

वनलक्ष्मीः, स्त्री, (वनस्य लक्ष्मीः शोभा।) कदली। इति राजनिर्घण्टः॥

वनवर्व्वरः, पुं, (वनोद्भवो वर्व्वरः।) कृष्णार्जकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनवर्व्वरिका, स्त्री, (वनजाता वर्व्वरिका।) अरण्यजवर्व्वरी। वनवावुइ इति भाषा। तत्पर्य्यायः। सुगन्धिः २ सुप्रसन्नकः ३ दोषाक्लेशी ४ विषघ्नः ५ सुमुखः ६ सूक्ष्मपत्रकः ७ निद्रालुः ८ शोफहारी ९ सुवक्त्रः १०। अस्य गुणाः। उष्णत्वम्। सुगन्धित्वम्। पिशाचवान्तिभूतघ्नत्वम्। घ्राणसन्तर्पणत्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥

वनवल्लरी, स्त्री, (वनोद्भवा वल्लरी।) निःश्रेणिकातृणम्। इति राजनिर्घण्टः॥

वनवह्निः, पुं, (वनस्य वनोद्भवो वा वह्निः।) दावानलः। इति हेमचन्द्रः। ४। १६७॥ (यथा, कथासरित्सागरे। ५६। ३४३।

"फणारत्नप्रभाजालजटिलं वनवह्निना।
गृहीतमिव तेनोग्रहेतिहस्तेन मूर्द्धनि॥")

वनवासनः, पुं, (वनं वासयति गन्धेनेति। वासि+ल्युः।) खट्टासः। इति त्रिकाण्डशेषः॥